

Informationssamverkan: goda exempel från krisarbete

Information för ansvariga för kris- och beredskapssamordning

Arbeta tillsammans vid omfattande elavbrott

TRYGG ENERGIFÖRSÖRJNING FÖR DIG

Information är **en nyckelfråga** vid krishantering

Det här informationsmaterialet riktar sig till personer som på lokal och regional nivå ansvarar för säkerhets-, kris- och beredskapssamordning samt informationsfrågor.

Informationsmaterialet redovisar erfarenheter och slutsatser kring informationssamverkan från hanteringen av stormen Gudruns verkningar i Kronobergs län. Stormen, som inträffade i januari 2005, var en av de svåraste naturkatastrofer som drabbat Sverige i modern tid. Den raserade elnätet i stora områden och gjorde 730 000 människor strömlösa.

Längst bak finner du information om uppvärmningens betydelse.

Informationssamverkan gör krishanteringen effektivare

Erfarenheter visar att informationssamverkan är både viktig och nödvändig för effektiv hantering av händelser som exempelvis leder till långa elavbrott. Med effektiv hantering menas här att alla nödvändiga aktörer tillsammans verkar för att så fort som möjligt återställa verksamheten till det normala i samhället, med så få konsekvenser som möjligt och med bibehållet förtroende hos allmänheten.

En god informationssamverkan får positiva effekter på hela krishanteringsprocessen. Det blir lättare att fördela resurser och arbeta mot gemensamma mål när alla inblandade har en gemensam bild av läget. När man på motsvarande sätt kan presentera en enhetlig och sammanhållen bild av situationen till media och allmänhet, minskar risken för extra arbete med att reda ut missförstånd och hantera ryktesspridning.

Långa elavbrott skapar ett stort informationsbehov

Stormen Gudrun är ett exempel på en kris som innebar svåra påfrestningar på samverkansprocesser mellan myndigheter och andra som tillsammans arbetade för att återställa samhället till det normala. Den samverkan som skedde i det svårast drabbade området, Kronobergs län, är ett gott exempel på fördelarna med samverkan.

Ett längre elavbrott är troligtvis en av de händelser som kan ställa störst krav på informationssamverkans- och ledningsorganisationer. Denna slutsats dras bland annat på grund av det ömsesidiga beroendet mellan el och telefoni. Utan el slutar telefonsystemen efter ett tag att fungera och utan fungerande telefoni blir reparationsarbeten betydligt svårare att planera och genomföra. Så länge detta ömsesidiga beroende finns, kommer långvariga elavbrott att innebära allvarliga kommunikationsstörningar. Det pågår nu ett omfattande arbete för att minska detta beroende inom de berörda branscherna.

Informationsutbytet efter stormen Gudrun i Kronobergs län

I hanteringen av de problem som följde av Gudrun fungerade Länsstyrelsen i Kronobergs län som en samordnande stab med ansvar för samordning, nätverk, information och juridik. Kronobergs läns samverkansorganisation (Kris-Samorganisationen), som innefattar alla länets kommuner, sattes tidigt igång och en informationssamverkan påbörjades redan under stormnatten.

Från måndagen den 10 januari till den 28 januari hölls samverkans- och samordningsmöten på länsstyrelsen varje dag klockan 11.00. Inbjudna till dessa möten var samtliga kommuner och övriga berörda samverkansparter. Under samverkansmötena fick alla bidra med sin bild av läget, varefter vissa frågeställningar resulterade i gemensamma beredningsmöten som genomfördes direkt.

På kommunal nivå valde fyra kommuner att aktivera sina krisledningsnämnder (Alvesta, Lessebo, Tingsryd och Växjö). Andra valde att jobba med krisledningen nära den politiska ledningen, utan att formellt aktivera sin krisledningsnämnd. Genom närheten till den politiska ledningen lyckades man hålla beslutsvägarna korta, vilket upplevdes som mycket viktigt.

Krisledningsarbetet följde i stora drag följande agenda, oavsett formellt arbetssätt:

- Länsstyrelsens egna krisledningsstab sammanträdde en gång varje morgon, vilket innebar att det aktuella läget, resursbehov, aktuella frågeställningar et cetera klarades ut.
- Klockan 11.00 varje dag deltog de flesta aktörerna i länsstyrelsens samverkansmöte där aktuellt läge, aktuella frågeställningar, resursbehov et cetera diskuterades. Önskemål och behov gav underlag för prioriteringar av resurser, till exempel fördelning av reservkraft.
- På eftermiddagen och kvällen sammanträdde krisledningsstaben för att få ny information från samverkansmötena.

På olika nivåer startades ett stort antal relativt framgångsrika informationsprocesser av kommuner och andra aktörer inom och utom länet. Några exempel:

- Representanter från Kronobergs länsstyrelse informerade löpande i lokalradion om läget i länet. Informationen kvalitetssäkrades genom KrisSamorganisationen med hjälp av dess olika verktyg.
- De flesta kommunerna hade flera stabsträffar per dag, där lägesinformationen uppdaterades och arbetsuppgifter fördelades.

- Ett antal schemalagda informationsmöten genomfördes i drabbade områden. Man använde här värmestugor och byalag som platser och gemensamma kanaler för att nå medborgarna.
- Kronobergs län hade en telefonservice där allmänheten fick information och svar på frågor.
- Ett antal verktyg för informationssamverkan och sammanställning av en gemensam lägesbild som kan utnyttjas i ledningsarbetet och delges medier användes under Gudrun. Verktygen i sig är inte det viktiga, snarare handlar det om betydelsen av att de används gemensamt. Detta skapar en katalysatoreffekt i samverkansprocessen.
- Information spreds via olika hemsidor. Många medborgare hade tillgång till Internet på sitt arbete och kunde därmed sprida information till grannar och andra när de kom hem.
- Information spreds via värmestugor, öppna butiker, skolor och liknande lokaler som snabbt blev samlingsplatser för många medborgare.

- Informationsblad distribuerades via skolor med skolbarn som budbärare till hemmet.
- Annonser sattes in i samtliga lokaltidningar.
- Flygblad delades ut via lantbrevbärare, sopåkare, frivilliga resursgrupper et cetera. Sådana budbärare kan med fördel även användas som återkopplare till krishanteringsorganisationen så att en ännu bättre lägesbild kan skapas.
- TeliaSonera, Tele2 och Comviq samverkade med Sydkraft och länsstyrelsen för att underlätta informationssamverkan vid återuppbyggnadsarbetet av elnätet. Detta åstadkoms bland annat genom att det i början på den andra veckan levererades ett antal simkort som fungerade i alla mobilnät till prioriterade funktioner i arbetet med återuppbyggnaden. Normalt har man bara tillträde till det nät där man har sitt abonnemang.

Öva krishantering i vardagen

Erfarenheten från stormen Gudrun visar att alla typer av vardaglig samverkan ger en tydlig positiv effekt för krishanteringsarbetet. När krisen redan är ett faktum finns inget utrymme att knyta nya kontakter och bygga nätverk i någon större skala. Bygg därför en i vardagen fungerande informationssamverkansprocess genom att tänka i nedanstående termer.

- Identifiera vilka samverkande parter som är aktuella i respektive område och för ett antal typer av händelser. För Gudrun såg listan ut ungefär så här:
 - Elbolag (E.ON, KREAB, med flera)
 - Telebolag
 - Närliggande kommuner och förvaltningar, räddningstjänst
 - Berörda myndigheter och verk (polis, länsstyrelser, Elsäkerhetsverket, Banverket, Vägverket med flera)
 - Landstinget
 - Hemvärnet
 - Militärdistriktet, numera Försvarmaktens Säkerhets- och Samverkanssektioner (SäkSam)

- Frivilliga, frivilligorganisationer, spontant frivilliga. Kan vara viktiga för att stärka uthålligheten i organisationen.
- LRF
- Media (lokalradion, lokaltidningar med flera)
- Svenska kyrkan
- Stora och/eller samhällsviktiga industrier
- Transportföretag för att säkra logistik, transporter av människor m.m. (Länstrafiken med flera)
- Identifiera processer som ”ändå måste göras” och samverka om dem i vardagen. Sådana kan vara risk- och sårbarhetsanalyser, övning, träning, utbildning, införskaffande av stödsystem et cetera.
- Identifiera vilken information som är viktig att samverka om vid olika typer av händelser, till exempel stormar. Under Gudrun såg listan ut ungefär så här:
 - Lägesbilder från elbolagen och telebolagen.
 - Information om var människor bor, vilka ålderskategorier och övriga kategorier de befinner sig i.
 - Vilka typer av fastighetsbestånd finns i olika områden och hur snabbt blir de utkylda?
 - Tillgång till och behov av reservkraftsaggregat, bussar för evakuering, bränsle till fordon och reservkraft och dylikt.
 - Var finns värmestugorna?
 - Vilka vägar är farbara?
 - Med mera (komplettera din egen lista!)

Ovanstående är exempel på information som tillsammans kan skapa en bild över hur prioriteringar ska göras. Det kan gälla när och hur evakueringar ska utföras och vart människorna ska flyttas, eller hur elleveransen kan ersättas med reservkraft.

- Goda vardagliga kontakter bör etableras med lokalradion för att underlätta samarbetet vid en kris.
- Ett exempel på regionbaserad samverkan är regionala samverkanskurser (RSK) med deltagande från ett stort antal samverkansparter inom länet eller regionen.
- Förbered metoder för att informera via telefon och andra kanaler. Informatörer behöver träning i att kommunicera med människor i kris och de måste ha kvalitetssäkrad information att förmedla.
- Samverka med frivilliga organisationer och se till att spontant frivilliga på något sätt kan användas, eller åtminstone kan registreras och informeras.
- Arbeta allmänt för att alla samhällsgrupper kan tillgodogöra sig den information som kommuniceras. Det mångkulturella samhället ställer krav på informationsprocesser som vi idag inte uppfyller! Funktionshindrade är en annan del av befolkningen som oftast inte får sina informationsbehov uppfyllda idag.

Möjligheterna att informera och samverka förändrades under Gudrun i och med att vägar relativt snabbt blev farbara, skolor öppnades och tätorterna där många jobbar var ström- och kommunikationsförsörjda.

Vad hade behövts om situationen istället hade blivit värre, med ett större antal medborgare isolerade under en längre tid och där krisen även hade berört tätorterna? Ett antal flygningar för nedsläpp av flygblad på strategiska platser kunde då ha blivit aktuellt. Ett större behov av helikoptrar för undsättning, hembesök och besök av strategiska informationsplatser skulle också ha behövts.

För att vara förberedd på det mesta måste man tänka det otänkbara!

Vill du **veta** mer?

Övriga informationsmaterial i denna serie:

Se baksidan.

Andra informationskällor:

Energimyndigheten (www.energimyndigheten.se/tryggenergi)

Svensk energi (www.svenskenergi.se) – Information om elbranschens åtgärder

Civilt försvarsförbundet (www.civil.se)

Länsstyrelsen i Kronobergs län (www.g.lst.se) – Information om arbetet under Gudrun och KrisSam organisationen

Post- och telestyrelsen (www.pts.se)

Uppvärmningens betydelse

Uppvärmningen av våra bostäder och arbetsplatser är en förutsättning för livet i Sverige. Värmen är viktig för välbefinnandet och hälsan. Den har även stor betydelse för våra byggnader. Utan värme vintertid fungerar inte vatten och avlopp. Dessutom kan byggnader drabbas av fukt- och mögelskador.

När det är riktigt kallt ute sjunker temperaturen i ett modernt, välisolerat småhus till nära noll grader inom ett par dygn. I hus med sämre isolering kan temperaturen sjunka till noll grader redan inom ett dygn. Äldre stenhus utan isolering men med tjocka väggar kan klara tre till fyra dygn innan läget blir akut, eftersom väggarna lagrar mycket värmeenergi.

→ **Hälsorisker vid låga temperaturer**

När kroppstemperaturen sjunker under den normala påverkas människan på olika sätt. Allvarligast är den nedkylning som smygande drabbar hela kroppen, då den tränger in djupt innan man känner symptom i ben och armar. Om kroppstemperaturen sjunker från 37 till 32-35 grader, kan följande fysiska reaktioner inträffa:

- Sammandragning av yttre blodkärl
- Kortare och snabbare andning
- Ökad urinavgång
- Tal- och rörelsestörningar, viss förvirring
- Huttring
- Ökad koaguleringsförmåga för blod
- Ökad hjärklappning

Risken för andra fysiska reaktioner som hjärtattacker och stroke ökar. Allvarlig nedkylning kan leda till förfrysningsskador och i förlängningen till dödsfall.

→ **Acceptabla inomhustemperaturer**

I vanliga bostäder kan väl påklädda, friska människor vistas kontinuerligt vid så låga temperaturer som 5 grader. 5 grader räcker också för att skydda bostadens vattensystem.

Med bra kläder klarar de flesta att utföra relativt stillasittande kontorsarbete vid 10–15 grader.

Äldre och sjuka bör inte vistas i inomhustemperaturer som understiger 18–20 grader.

Socialstyrelsen har angivit att inomhustemperaturen i bostäder bör ligga mellan +20 grader och +24 grader och att en temperatur under +18 grader skall anses som sanitär olägenhet. För personer som av medicinska skäl eller på grund av hög ålder är speciellt känsliga för kyla går gränsen för sanitär olägenhet redan vid +20 grader.

→ **Ha en egen beredskap!**

Om det inte går att hålla en acceptabel temperatur inomhus, måste man vara beredd att stänga arbetsplatser och/eller flytta till släktingar, bekanta, grannar eller kommunala värmestugor.

Alla måste vara beredda att ta ett eget ansvar vid en störning i värmeförsörjningen. Samhällets resurser kan i ett inledande skede behöva prioriteras till insatser för äldre, sjuka och barn. Därför är det klokt att informera sig och ha en egen förberedelse för svåra situationer.

Trygg energiförsörjning för dig

Egna föreberedelser behövs

För att uppnå en trygg energiförsörjning är det viktigt att alla berörda – såväl energibolag och offentlig verksamhet som enskilda användare – tar eget ansvar. Som el- och värmeanvändare behöver du fundera över din egen sårbarhet och dina behov av el och värme vid en störning i distributionen. Du kan också behöva vidta förebyggande åtgärder för att ”hjälpa dig själv”.

Energimyndigheten har tagit fram informationsmaterial

Energimyndigheten har ett övergripande ansvar inom området trygg energiförsörjning och verkar för att säkra energiförsörjningen i Sverige på lång och kort sikt. Vi pekar på behov av åtgärder från andra aktörer och ger stöd till andras planering och förberedelser. Myndigheten föreslår också lagändringar och bistår offentliga organ på regional och lokal nivå med stöd inom energiområdet.

En viktig del i vårt uppdrag är att ge olika aktörer och elanvändare råd och vägledning om hur de kan förebygga och lindra konsekvenserna av störningar i el- och värmeförsörjningen såsom el- och värmeavbrott.

Som ett led i det arbetet har myndigheten tagit fram denna serie med informationsmaterial som vänder sig till boende i villa och i flerbostadshus, fastighetsägare, omsorgspersonal, kommunala beredskapssamordnare och energirådgivare med flera.

I SERIEN INGÅR:

Elavbrott – vad gör jag nu?

Råd till privatpersoner

Värme i villan vid el- och värmeavbrott

Råd till dig som äger enfamiljshus

Värme i lägenheten vid el- och värmeavbrott

Råd till dig som bor i lägenhet

Hur snabbt blir huset kallt vid el- eller värmeavbrott?

– *Olika behov av åtgärder och konkreta råd*
Information till privatpersoner, fastighetsägare, beredskapssamordnare och energirådgivare

Reserververk vid el- och värmeavbrott

Vägledning till privatpersoner som funderar på att använda reserververk

Test av reserververk och generella köpråd

Information till privatpersoner (november 2007)

Elavbrott och kyla

– vad gör du med din fastighet?

Förberedande råd till dig som äger flerbostadshus

Värmestugor – vägledning och goda exempel

Information till kommunala beredskapssamordnare

Åtgärder för gamla och sjuka vid omfattande el- eller värmeavbrott

Bra att veta för omsorgspersonal inom hemtjänst och hemsjukvård

Arbeta tillsammans vid omfattande elavbrott – Informationssamverkan och goda exempel från krisarbete

Information för ansvariga för kris- och beredskapssamordning

Bränsleförsörjning av många utspridda reservkraftverk

Information till beredskapssamordnare i kommuner, landsting och företag

Checklista med funktionskrav på generatorsaggregat

Råd till återförsäljare, importörer, tillverkare och installatörer

Ladda ner eller beställ fler exemplar på www.energimyndigheten.se/tryggenergi. Fler informationsmaterial i serien kan tillkomma.

Energimyndigheten, Box 310, 631 04 Eskilstuna
Telefon 016-544 20 00 · Fax 016-544 20 99
registrator@energimyndigheten.se
www.energimyndigheten.se